

Međunarodni znanstveni skup

STRADANJE ROMA U EUROPI ZA VRIJEME DRUGOG SVJETSKOG RATA S POSEBNIM OSVRTOM NA STRADANJE U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ

Osnovna škola Jasenovac
Jasenovac, 19. svibnja 2018.

International Scientific Conference

ROMANI SUFFERING IN EUROPE DURING WORLD WAR II WITH PARTICULAR REFERENCE TO THEIR SUFFERING IN THE INDEPENDENT STATE OF CROATIA

Jasenovac Primary School
Jasenovac, 19 May 2018

Organizacijski odbor / Organisation Committee

Danijel Vojak, Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb (predsjednik) / Institute of Social Sciences “Ivo Pilar”, Zagreb (chairman)
Ivo Pejaković, Spomen – područje Jasenovac, Jasenovac / Jasenovac Memorial Site, Jasenovac
Alen Tahiri, doktorand Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu / Faculty of Humanities and Social Sciences, Zagreb
Suzana Krčmar, predsjednica Saveza Roma u Republici Hrvatskoj “Kali Sara”, Zagreb / chairman of “Kali Sara” Association of Roma, Zagreb

Organizatori konferencije / Conference organisers

Spomen – područje Jasenovac, Jasenovac / Jasenovac Memorial Site, Jasenovac
Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb / Institute of Social Sciences “Ivo Pilar”, Zagreb

Pokrovitelji konferencije / Conference sponsors

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske / Ministry of Culture of the Republic of Croatia
Veljko Kajtazi, zastupnik u Hrvatskom saboru / member of the Croatian Parliament
Savez Roma u Republici Hrvatskoj “Kali Sara”, Zagreb / “Kali Sara” Association of Roma, Zagreb

STRADANJE ROMA U EUROPI ZA VRIJEME DRUGOG SVJETSKOG RATA S POSEBNIM OSVRTOM NA STRADANJE U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ

Osnovna škola Jasenovac
Jasenovac, 19. svibnja 2018.

Romsko stanovništvo danas čini jednu od najstarijih i najbrojnijih manjinskih skupina u Republici Hrvatskoj. Njihova povijest suživota s ostalim stanovništvom u Hrvatskoj obilježena je većinom razdobljima netolerancije, progona i asimilacije, posebice za vrijeme Drugog svjetskog rata. Ustaške vlasti nastojale su riješiti „cigansko pitanje“ surovom represijom temeljenom na rasnim zakonima, koje su donijele ubrzo po preuzimanju vlasti, po uzoru na nacističku Njemačku. Romi su postali kolateralne žrtve masovnih ubojstva koje su ustaške vlasti činile nad srpskim stanovništvom. No, vrhunac progona nad njima dogodio se 19. svibnja 1942. kada su se ustaške vlasti odlučile za masovnu deportaciju Roma iz svih dijelova države u jasenovački logor. Uslijedile su organizirane deportacije, a vlasti su Rome obmanjivale obećanjima da će ih odvesti na područja gdje će moći živjeti i raditi u miru. Umjesto toga, njihovo krajnje odredište bio je jasenovački logor. Većina Roma dovedena je tamo od kraja svibnja 1942. do kraja ljeta iste godine, a ondje su bili podvrgnuti mučenju i ubijanju. Tek manji dio Roma uspio je izbjeći deportacije i pridružiti se partizanskom pokretu kao obliku otpora prema vlastima NDH. Završetkom Drugoga svjetskog rata, u svibnju 1945., bile su uočljive posljedice za romsku zajednicu u Hrvatskoj. Nakon Drugog svjetskog rata, sjećanje na stradanje Roma bilo je potisnuto na margine hrvatskoga društva. Pozitivna promjena u komemoriranju romskog stradanja dogodila se tek 2012., otkada se početkom kolovoza održavaju komemoracije u selu Uštice kao dijelu Spomen-područje Jasenovac. Istodobno, unutar hrvatske historiografije tema ratnog stradanja Roma potisnuta je na margini znanstvenih istraživanja, a pritom gotovo da i nije prisutna unutar hrvatskog obrazovnog sustava.

Navedeni razlozi, posebice izostanak sustavnih historiografskih istraživanja, činili su osnovni razlog za iniciranje održavanja ovog međunarodnog skupa. Dodatni motivi-
rajući razlog je isticanje značaja 19. svibnja 1942. kao ključnog datuma za stradanje Roma u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Kako bi se potaknulo istraživanje romskog stradanja u Hrvatskoj, potrebno ga je staviti u širi kontekst stradanja Roma u drugim europskim državama. Znanstveni prilozi na ovom skupu zasigurno će pridonijeti boljem razumijevanju jednog od zaboravljenih (potisnutih) dijelova hrvatske povijesti i povijesti Roma.

(Danijel Vojak)

ROMANI SUFFERING IN EUROPE DURING WORLD WAR II WITH PARTICULAR REFERENCE TO THEIR SUFFERING IN THE INDEPENDENT STATE OF CROATIA

Jasenovac Primary School
Jasenovac, 19 May 2018

The Romani population today comprises one of the oldest and most numerous minority groups in the Republic of Croatia. Their history of coexistence with the rest of the population in Croatia was mostly marked by periods of intolerance, persecution, and assimilation, particularly during World War II. The Ustasha authorities tried to resolve the "Gypsy Question" through brutal repression based on racial laws, which were enacted soon after they came to power, following the example of Nazi Germany. The Roma became collateral victims of mass murders committed by the Ustasha authorities upon the Serbian population. The persecution reached its peak on 19 May 1942, when the Ustasha authorities decided to conduct mass deportations of Roma from all parts of the country to the Jasenovac concentration camp. Organised deportations followed, during which the authorities deceived the Roma with promises that they would be taken to areas where they would be able to live and work in peace. Instead, their final destination was the Jasenovac camp. Most of the Roma were brought there from late May 1942 to late summer that same year, and were subjected to torture and killings. Only a small part of the Roma managed to evade deportation and join the Partisan movement as a form of resistance against the Independent State of Croatia (ISC) authorities. At the end of World War II, in May 1945, the consequences suffered by the Romani community in Croatia became apparent. After the end of the war, memory of Romani suffering was pushed to the margins of Croatian society. A positive change regarding the commemoration of Romani victims took place only in 2012, when commemorations began to be regularly held in the village of Uštica in early August, at the Jasenovac Memorial Site. At the same time, the topic of Romani suffering in the war has been pushed to the margins of scholarly research and is barely present within the Croatian education system.

The stated issues, especially the lack of systematic historiographic research, were the basic reason for initiating this international conference. A further motivation was the highlighting of the importance of 19 May 1942 as the key date related to Romani suffering in the ISC. In order to encourage further research on Romani suffering in Croatia, it is necessary to place it within the broader context of Romani suffering in other European countries. The scholarly contributions presented at this conference will surely contribute towards a better understanding of one of the forgotten (suppressed) parts of Croatian and Romani history.

(Danijel Vojak)

PROGRAM MEĐUNARODNOG ZNANSTVENOG SKUPA

- 10:00 Otvaranje skupa /uvodne riječi**
Predstavnik Ministarstva kulture
Predstavnik Kali Sare
Zastupnik Veljko Kajtazi
Predstavnik Instituta „Ivo Pilar“, Zagreb
Predstavnik Spomen – područja Jasenovca, Jasenovac
- 10:30 – 12:20 Sesija I: STRADANJE ROMA U DRUGOM SVJETSKOM RATU U EUROPI**
(moderator: Danijel Vojak)
- 10:30 – 10:50 Slawomir Kapralski, Roma in Poland during the Second World War: An Outline
10:50 – 11:10 Dragoljub Acković, Stradanje Roma u Srbiji u II Svjetskom ratu
11:10 – 11:30 Paola Trevisan, Slovenian and Croatian Roma in Italy during fascist regime: a multiplicity of destinies
11:30 – 11:50 Gerhard Baumgartner, The Fate of the Austrian Roma and Sinti during the Holocaust
11:50 – 12:20 Rasprava
- 12:20 – 13:00 Komemoracija u selu Uštici**
- 13:00 – 14:30 Pauza (ručak)
- 14:30 – 15:50 Sesija II: STRADANJE ROMA U DRUGOM SVJETSKOM RATU U EUROPI**
(moderator: Ivo Pejaković)
- 14:30 – 14:50 Hanna Abakunova, Roma Self-Rescue in Occupied Soviet Ukraine During the Second World War
14:50 – 15:10 Mikhail Tyaglyy, Carrying out the orders or acting on one's own initiative? Local participation in the persecutions of the Roma in Ukraine, 1941–1944
15:10 – 15:30 Viorel Achim, The situation of Roma in Romania during the Second World War
15:30 – 15:50 Rasprava
- 15:50 – 16:10 Pauza
- 16:10 – 17:30 Sesija III: STRADANJE ROMA U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ**
(moderator: Alen Tahiri)
- 16:10 – 16:30 Danijel Vojak, Romi u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj: zaboravljene žrtve genocida
16:30 – 16:50 Željko Karaula, Stradanje romskog stanovništva u bjelovarskom kraju za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske (1941.-1945.)
16:50 – 17:10 Đorđe Mihovilović, Dosadašnji rezultati prikupljenih podataka o romskim žrtvama u „Poimeničnom popisu žrtava koncentracijskog logora Jasenovac“
17:10 – 17:30 Rasprava
- 17:30 – 18:00 Zaključne riječi /zatvaranje skupa**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE PROGRAMME

- 10:00 Conference opening /introductions**
Representative of the Ministry of Culture
Representative of “Kali Sara”
Member of Parliament Veljko Kajtazi
Representative of the “Ivo Pilar” Institute, Zagreb
Representative of the Jasenovac Memorial Site, Jasenovac
- 10:30 – 12:20 Session I: ROMANI SUFFERING IN EUROPE DURING WORLD WAR II**
(moderator: Danijel Vojak)
- 10:30 – 10:50 Slawomir Kapralski, Roma in Poland during the Second World War: an Outline
10:50 – 11:10 Dragoljub Acković, Romani Suffering in Serbia during World War II
11:10 – 11:30 Paola Trevisan, Slovenian and Croatian Roma in Italy during Fascist Regime: a Multiplicity of Destinies
11:30 – 11:50 Gerhard Baumgartner, The Fate of the Austrian Roma and Sinti during the Holocaust
11:50 – 12:20 Discussion
- 12:20 – 13:00 Commemoration in Uštica village**
- 13:00 – 14:30 Break (lunch)
- 14:30 – 15:50 Session II: ROMANI SUFFERING IN EUROPE DURING WORLD WAR II**
(moderator: Ivo Pejaković)
- 14:30 – 14:50 Hanna Abakunova, Roma Self-Rescue in Occupied Soviet Ukraine during the Second World War
14:50 – 15:10 Mikhail Tyaglyy, Carrying Out the Orders or Acting on One's own Initiative? Local Participation in the Persecutions of the Roma in Ukraine, 1941–1944
15:10 – 15:30 Viorel Achim, The Situation of Roma in Romania during the Second World War
15:30 – 15:50 Discussion
- 15:50 – 16:10 Break
- 16:10 – 17:30 Session III: ROMANI SUFFERING IN THE INDEPENDENT STATE OF CROATIA**
(moderator: Alen Tahiri)
- 16:10 – 16:30 Danijel Vojak, Roma in the Independent State of Croatia: Forgotten Victims of Genocide
16:30 – 16:50 Željko Karaula, Romani Suffering in the Bjelovar Region during the Independent State of Croatia (1941–1945)
16:50 – 17:10 Đorđe Mihovilović, The Results of Data Gathered on the Romani Victims from the “List of Individual Victims of the Jasenovac Concentration Camp” to Date
17:10 – 17:30 Discussion
- 17:30 – 18:00 Concluding remarks /conference closing**

Za vrijeme skupa u prostorijama Osnovne škole Jasenovac postavljena je izložba „Romi u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj“, koja je izložena u sklopu međunarodnog znanstvenog projekta „Stradanje Roma u Hrvatskoj u Drugom svjetskom ratu: Dokumenti, sjećanja, obrazovanje“ / „Roma Suffering in Croatia during the Second World War: Documents, Memories, Education“.

(Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“, Berlin, Njemačka
Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb, Hrvatska)

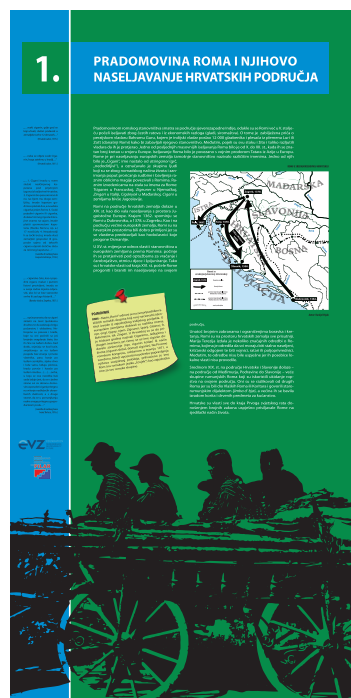
Projektni tim:
dr.sc. Danijel Vojak (voditelj projekta)
Ivo Pejaković
Goran Lapat
Neven Kovačev

The exhibition “Roma in the Independent State of Croatia”, presented within the frame of the project “Roma Suffering in Croatia during the Second World War: Documents, Memories, Education” / „Stradanje Roma u Hrvatskoj u Drugom svjetskom ratu: Dokumenti, sjećanja, obrazovanje“ will be set up during the conference in the Jasenovac Primary School.

Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft, Berlin, Germany
Institute of Social Sciences „Ivo Pilar“, Zagreb, Croatia

Project team:
Danijel Vojak, PhD (project leader)
Ivo Pejaković
Goran Lapat
Neven Kovačev

Romi u Poljskoj tijekom Drugog svjetskog rata: pregled

Položaj Roma u Poljskoj tijekom Drugog svjetskog rata još nije sustavno istražen. Paradoksalno je da država u kojoj se već krajem 1940-ih počelo prikupljati sjećanja preživjelih Roma (pritom je veliku ulogu imao Jerzy Ficowski) još uvijek nije izdala monografiju o sudbini njenih Roma pod nacističkom okupacijom. Postoje vrijedni prilozi o položaju Roma u Auschwitz-Birkenauu, ali drugi aspekti i područja progona Roma su i dalje uglavnom neistražena. Započet ću prezentaciju kratkim opisom različitih skupina Roma koji su živjeli u Poljskoj početkom rata te prvih proturomskih mjera i činova nasilja koje su provele okupirajuće njemačke snage i administracija. Zatim ću se usredotočiti na romske zatočenike u Auschwitz-Birkenauu prije i nakon Himmlerovog „Auschwitz Erlassa“ te predstaviti postojeće (ograničene) dokaze o prisutnosti Roma u drugim logorima na okupiranom poljskom teritoriju. Nakon toga prikazat ću val masovnih ubijanja Roma u južnoj Poljskoj 1943. U vezi s time, u glavnim ću crtama opisati problem odnosa Roma s ne-Romima tijekom nacističke okupacije uključujući problem suradnje pojedinih Poljaka i poljskih institucija s nacistima. Zaključno ću ukratko komentirati posljedice romskog genocida i njegove komemoracije.

Roma in Poland during the Second World War: An Outline

The situation of Roma in Poland during the Second World War has not been yet systematically researched. It is a paradox that the country in which the recollections of Roma survivors started to be collected already in the end of 1940s (by Jerzy Ficowski) still does not have a monography of the fate of her Roma under the Nazi occupation. There are valuable contributions regarding the situation of Roma in Auschwitz-Birkenau but other aspects and areas of persecution Roma suffered from remain largely uncharted. I will start my presentation with a brief description of various Roma groups that lived in Poland when the war broke out and the first anti-Roma measures and acts of violence performed by the occupying German forces and administration. Then I will focus on the Roma prisoners of Auschwitz-Birkenau before and after the Himmler's "Auschwitz Erlass" and present the existing (limited) evidence on the presence of Roma in other camps located on the occupied Polish territory. I will subsequently present the wave of mass killing of Roma in Southern Poland in 1943. In connection with that I will outline the issue of Roma and non-Roma relations during the Nazi occupation, including the problem of collaboration of Polish individuals and institutions. In conclusion, I will briefly comment on the consequences of the Roma genocide and its commemoration.

Stradanje Roma u Srbiji u II Svetskom ratu

Stradanje Roma u Srbiji, tokom II Svetskog rata i posle više od sedam decenija, nije dovoljno izučeno. Jedva da se zna i broj stratišta na kojima su ovi ljudi pobijeni. O tačnom, ili približnom broju, pobijenih Roma postoje brojne dileme, koje najverovatnije nikad neće biti razrešene. U ovom radu, naročita pažnja je obraćena na desetak romskih stratišta, iz vremena II Svetskog rata, kao što su na primer: Topovske šupe, Sajmište, Banjica, Jajinci, Jabuka, Arapova dolina u Leskovcu, Crveni krst u Nišu i još neki manji logori i zatvori.

Romani suffering in Serbia during World War II

Even today, more than seven decades after World War II, the issue of Romani suffering in the war remains insufficiently researched. Even the number of mass execution sites remains unknown. There are numerous dilemmas about the precise or approximate number of Romani victims that are unlikely to ever be resolved. In this paper, special attention has been given to around a dozen Romani execution sites from World War II, such as: Topovske šupe, Sajmište, Banjica, Jajinci, Jabuka, Arapova dolina in Leskovac, the Red Cross in Niš, and some smaller camps and prisons.

Slovenski i hrvatski Romi u Italiji tijekom fašističkog režima: mnoštvo sudbina

Nakon Prvog svjetskog rata većina tzv. „Austrijskog primorja“ pripojena je Italiji pod nazivom Venezia Giulia. Na ovom su prostoru obitavale ekstenzivne romske obiteljske mreže koje su se učestalo kretale preko starih i novih državnih granica. Cilj je ovog izlaganja analizirati „protucigansku“ politiku talijanskog fašističkog režima s osobitim osvrtom na prisutnost Sinti i Roma na spomenutom bivšem habsburškom teritoriju. Preispitat ćemo arhivsku dokumentaciju, usmena svjedočanstava i etnografske studije s ciljem shvaćanja različitih sudbina koje su zadesile romske obitelji na području blizu sjeveroistočne granice Italije u vrijeme fašističke vladavine. Kako se ova granica u razdoblju od 1919. do 1945. višeput pomičala, moramo konzultirati raznovrsne izvore da bi mogli bolje prepoznati priče o stradanju, bijegu i preživljavanju. Već u 19. stoljeću ove su se romske obitelji (nazivaju se Slovensko, Harvansko i Istriansko Romima) pomaknule duž granice između Habsburške Monarhije i Kraljevine Italije te su se nakon 1918. našle na području Venezije Giulije, ali i u Kranjskoj i Dolenjskoj, dijelovima Kraljevine SHS. Prije Prvog svjetskog rata, Sinti i Romi na prostoru Habsburške Monarhije smatrani su „nepoželjnim strancima“ koje treba protjerati, ali nakon ugovora u Saint Germainu (1919.) moralo ih se smatrati Talijanima ako su rođeni na teritoriju predanom Italiji. Talijanske institucije (pogotovo načelnici općina) nisu željeli da „Cigani“ na području njihovih općina budu priznati kao građani te su im pokušali uskratiti pravo pripadnosti općini na čijem su teritoriju rođeni (*diritto d'incollato* ili *Heimatrecht*) što je dovelo do uskraćivanja državljanstva. Problem je „riješeno“ do sredine 1930-ih putem jedne ne striktno legalne policijske prakse: „Odvođenje do granice na vlastiti rizik i opasnost“. Ovo je rješenje postalo neprovedivo 1930-ih jer su snažnije kontrole granice izazivale međunarodne napetosti (posebno između Italije i Jugoslavije). U ovome kontekstu načelnik policije Arturo Bocchini izdao je tri okružnice (1936. – 1937.) usredotočene na „lutajuće Cigane pretpostavljenog talijanskog državljanstva“ uz sjeveroistočnu granicu Italije kojim je njihovo kretanje ograničeno na izolirana sela u središnjoj i južnoj Italiji. Kako se Italija pripremala za Drugi svjetski rat, režim se pomaknuo od politike ograničavanja kretanja (slične prisilnom nametanju mjesta boravka) na onu internacije svih „Cigana“. Dan nakon što je Italija ušla u rat, načelnik policije izdao je okružnicu u kojoj su „lutajući“ jugoslavenski Romi na Apeninskom poluo-toku opisani kao špijuni koji provode antinacionalnu propagandu, zbog čega se predlaže njihovo zatvaranje u koncentracijske logore. Usprkos tome, mnoge romske obitelji izbjegle su u Italiju tijekom rata kako bi izbjegle ustaške i nacističke progone. Ovaj se proces nastavio i nakon pada talijanskog fašističkog režima te u vrijeme njemačke okupacije Venezije Giulije i Dalmacije. Potrajao je i u razdoblju neposredno nakon rata kad su Romi pokušali pobjeći jer su se našli usred napetosti između lokalnog stanovništva talijanskog materinjeg jezika i Titovih partizana. S obzirom na široko preklapanje političkog i pograničnog konteksta, potrebno je pažljivo rekonstruirati lokalna događanja i obiteljske povijesti pristupom, „odozdo prema gore“, zasnovanim na interdisciplinarnoj perspektivi (povijest i antropologija) te istraživanjem na više lokacija (u raznim nacionalnim arhivima i među više romskih obitelji).

Slovenian and Croatian Roma in Italy during fascist regime: a multiplicity of destinies

After the WWI most of the so-called „Austrian Littoral“ became Italian with the name of Venice Giulia. This area was also inhabited by extended Romani families networks who sustained patterns of mobility across the old and the new national borders. The aim of this presentation is to analyze the anti-gypsy policy of the Italian Fascist regime, with particular reference to the presence of Sinti and Roma living in this ex-Hapsburg territory. Archival documentation, oral testimonies and ethnographic researches will be interweaved to better comprehend the multiple destinies faced by Romani families who found themselves in the northeastern Italian border regions during fascism. As this border changed many times between 1919 and 1945, we need to refer to diverse sources to better recognize stories of suffering, escape and survival. Already during the nineteenth century these Romani families (Slovensko, Harvansko and Istriansko Roma, as they name themselves) had moved along the border between the Hapsburg Empire and the Kingdom of Italy, coming to find themselves - after 1918 - both in the constituent Italian Venice Giulia as well as in Carniola and Dolenjska, belonging to the Kingdom of the Serbs, Slovenes and Croats. Before the WWI Sinti and Roma living in the Hapsburg Empire were considered „undesirable foreigners“ to be expelled, but after the treaty of Saint Germain (1919) if they were born in the territories ceded to Italy they had to be considered Italians. The Italian institutions (particularly Mayors) were not willing to have „Gypsies“ as recognized citizens in their municipalities and tried to deny the right of belonging to the municipality where they were born (*diritto d'incollato* or *heimatrecht*) which consequently led also to the denial of citizenship. Yet, until the mid-1930s the problem was 'solved' through a police practice that was not strictly legal: 'Escort to the frontier at their own risk and peril'. During the 1930s, this solution became impracticable, because increasing border controls were provoking international tensions (especially between Italy and Yugoslavia). In this context, Police Chief Arturo Bocchini issued three circulars (1936-1937) which focused on 'wandering "Gypsies" of presumed Italian citizenship' living along the northeastern borders, imposing their confinement in isolated villages in Central and the South of Italy. As Italy got ready for the II WW, the regime moved from a policy of confinement (similar to forced residency) to one of internment for all the "Gypsies". The day after Italy entered the war, a circular issued by the Chief of the Police described Yugoslav Roma 'wandering' in the Italian peninsula as spies carry out anti national propaganda, therefore proposing their internment in concentration camps. Nevertheless many Romani families escaped to Italy during the war to avoid ustasha and nazi persecutions. The flux also continued after the collapse of the Italian fascist regime and the German occupation of the Venice Giulia and Dalmatia. It even went on in the immediate post-war period, when Roma tried to avoid to be caught in the middle of tensions between local population speaking Italian and Tito's partisans. Given the wide-ranging overlap of political and border contexts we need to carefully reconstruct local events and family histories through a bottom-up approach, based on a interdisciplinary perspective (connecting history and anthropology) and a multi-situated research (in different national archives and between Roma families).

Sudbina austrijskih Roma i Sinta tijekom Holokausta

Od ukupno oko 12.000 Roma i Sinta žitelja Austrije prije pripojenja nacističkoj Njemačkoj 1938. preživjelo ih je svega malo više od 10 %. Većina Roma i Sinta živjela je kao poljoprivredni radnici u istočnom dijelu Austrije. Oni su tijekom Velike gospodarske krize pali u potpuno siromaštvo te su ih morale uzdržavati lokalne zajednice, što je izazvalo velike društvene napetosti te dovelo do proturomskog nasilja i prije rata. Radikalna nacistička rasna ideologija dovela je do potpunog isključenja Roma i Sinta iz svih sfera javnog života, deportacije tisuća radno sposobnih muškaraca i žena u radne logore, a nakon 1940. i do njihovog zatvaranja u posebne tzv. Ciganske logore – najveći od njih na teritoriju Trećeg Reicha bio je smješten u Lackenbachu u Austriji. Na koncu su odvedeni u logore smrti u Lodzu, Chelmnju i Auschwitzu. Malobrojni preživjeli nisu priznati kao žrtve nacističkih progona još desetljećima nakon rata. Tek 1990-ih su austrijski Romi i Sinti priznati kao žrtve nacističkog terora te kao etnička manjina u Austriji.

The Fate of the Austrian Roma and Sinti during the Holocaust

Among the roughly 12.000 Roma and Sinti living in Austria before the annexation to Nazi-Germany in 1938 only little more than 10% survived. Most of the Roma and Sinti had lived as settled agricultural workers in the eastern part of Austria. During the World Economic Crisis they became completely impoverished and had to be supported by their local communities, which in turn caused great social tensions and gave rise to a violent anti-Gypsyism already before the war. The radical racist ideology of the Nazis resulted in a complete exclusion of all Roma and Sinti from all spheres of public life, the deportation of thousands of able-bodied men and women into work-camps, after 1940 the incarceration in special Gypsy camps – the largest so called Gypsy camp of the Third Reich was actually situated in Lackenbach in Austria – and finally to death camps in Lodz, Chemno and Auschwitz. For decades after the war the few survivors were not recognised as victims of Nazi persecution. Only in the 1990ies did the Roma and Sinti in Austria gain recognition as victims of Nazi terror as well as recognition as an ethnic minority in Austria.

Samospašavanje Roma u okupiranoj sovjetskoj Ukrajini tijekom Drugog svjetskog rata

Ovaj rad usredotočen je na načine i metode samopomoći i samospašavanja Roma koji su preživjeli nacističke progone u okupiranoj Ukrajini (1941. – 1944.). Tema samopomoći Roma i Židova nije nikad bilo središnje pitanje niti u historiografiji Holokausta niti u romistici. U recentnoj je historiografiji pojam „samospašavanja“ zamijenjen pojmom „strategije preživljavanja“, tj. djelovanja koja su Romi poduzeli kako bi preživjeli. Ova djelovanja obuhvaćala su mješavinu samopomoći i pokušaja spašavanja Roma koje su poduzeli ne-Romi. Međutim, ovisno o situaciji, Romi su u mnogim slučajevima djelovali spontano bez ikakvog planiranja te bez znanja hoće li njihovi pokušaji preživljavanja uspjeti ili ne. Dakle, samopomoć se može smatrati strategijom preživljavanja samo do određene granice. Tvrdim da koncept romskog samospašavanja valja gledati iz šire perspektive te da mora obuhvatiti i planirano i neplanirano djelovanje Roma koje im je pomoglo preživjeti progone i istrebljenje.

Ovaj rad usto postavlja pitanje svijesti Roma o progonima koje su provodili nacisti u okupiranoj sovjetskoj Ukrajini, pokušajima Roma da se spase i pomognu jedni drugima te otporu Roma kao obliku samospašavanja. Nadalje, analiziraju se i neki romski pokušaji pomaganja Židovima u uvjetima nacističke okupacije Ukrajine.

Istraživanje je zasnovano na različitim izvorima uključujući arhivske dokumente, novine izdane u okupiranoj Ukrajini, službene sovjetske novine izdane tijekom rata te usmene intervju s preživjelim Romima i Židovima.

Roma Self-Rescue in Occupied Soviet Ukraine During the Second World War

This paper is focused on ways and methods of self-help and self-rescue of the Roma who survived the Nazi persecution in occupied Ukraine (1941-1944). The topic of self-help of both the Roma and the Jews has been a central question neither in the Holocaust historiography, nor in Romani Studies. In recent historiography, the term “self-rescue” for the Roma is replaced by “survival strategies”, i.e. actions undertaken by the Roma that led to their survival. These actions included a mix of Roma self-help and rescue attempts towards Roma undertaken by non-Roma. However, depending on the situation, in many cases, the Roma acted spontaneously without any planning and not knowing if their attempts to survive would be successful or

not. Therefore, self-help can be considered as a survival strategy only to a certain extent. I argue that the concept of Roma self-rescue has to be viewed from a larger perspective and include planned as well as unplanned actions of Roma which helped Roma to survive through persecution and extermination.

This paper also raises the question of the awareness of the Roma about their persecution by the Nazis in occupied Soviet Ukraine, the attempts of Roma to rescue themselves and help each other, and the resistance of the Roma as a form of self-rescue. In addition, some Roma attempts to help the Jews under conditions of the Nazi occupation of Ukraine are analysed too.

The research is based on various sources that include archival documents, newspapers published in Ukraine under occupation, official Soviet newspapers published during the war, and oral history interviews with Roma and Jewish survivors.

Izvršavanje naredaba ili djelovanje na vlastitu inicijativu? Lokalno sudjelovanje u progonima Roma u Ukrajini, 1941. – 1944.

Istraživanje uloge lokalnih kolaboranata, pomoćnih administrativnih i policijskih tijela, u ubilačkoj nacističkoj politici prema različitim kategorijama stanovništva u okupiranoj Ukrajini, posebno u „konačnom rješenju židovskog pitanja“ uzelo je maha tijekom zadnjih godina. Međutim, pitanje opsega njihovog sudjelovanja u genocidu Roma kao i njihove motivacije i dalje nije adekvatno istraženo. Predstavljanjem općeg pregleda nacističke antiromske genocidne politike u okupiranoj Ukrajini (uključujući Reichskommissariat Ukraine i istočnu Ukrajinu pod upravom Wehrmachta), rad istražuje kako su Nijemci članove lokalnih upravnih tijela, pomoćnih policijskih jedinica podređenih njemačkoj Ordnungspolizei, tzv. Schutzmannschaften itd., iskoristavali za prikupljanje, prijevoz i katkad pogubljenje romskih žrtava. Statistički i ekonomski zavodi lokalnih općina i seoskih uprava uključeni su u popisivanje Roma te, nakon što su potonji odvedeni na gubilišta, u popisivanje njihove imovine. Lokalna policija obično je davala dodatnu potporu za uhićenje ili prikupljanje i prijevoz Roma do gubilišta, dok su ubojstva provodile samo njemačke jedinice. Međutim, postoje brojni temelji za izvođenje zaključka da su lokalne općine i policija provodili pretrage, uhićenja i pogubljenja Roma i na vlastitu inicijativu, bez naredbe od njemačkih nadređenih. To su činili ne obazirući se na način života romskih meta: u mnogim su slučajevima i Romi koji žive sjedilačkim načinom života i oni koji žive nomadskim podvrgnuti „posebnom tretmanu“. Među otprilike 40 slučajeva gdje su Romi pogubljeni uz sudjelovanje lokalnih uprava i/ili policije na ukrajinskom teritoriju, u otprilike polovici njih izgleda da se to nije dogodilo prema njemačkoj zapovijedi ili barem u izvorima ne postoje tragovi takve zapovijedi. Rad nastoji dati pregled razine do koje su lokalni kolaboranti na različitim razinama upravnog i sigurnosnog aparata sudjelovali u njemačkoj antiromskoj politici, analizirati zašto su to činili te dokučiti njihovu motivaciju.

Carrying out the orders or acting on one's own initiative? Local participation in the persecutions of the Roma in Ukraine, 1941-44

Research of the role of the local collaborators, auxiliary administrative and police bodies, in the Nazi murderous policies against different categories of population in the occupied Ukraine, particularly in the “final solution of the Jewish question,” has begun to emerge in recent years. However, the question of what was extent of their involvement in the genocide of the Roma, as well as their motivations, remains largely understudied. Presenting the overall survey of the Nazi anti-Roma genocidal politics in the German-occupied Ukraine (in both Reichskommissariat Ukraine and Wehrmacht-administered eastern

Ukraine), the paper explores how the members of the local governing bodies, auxiliary police units subordinated to the German Ordnungspolizei, the members of so-called Schutzmannschaft etc. were used by the Germans to collect, convoy, and sometimes to execute the Roma victims. The statistic and economic departments of the local municipalities and village administrations were involved in the registration of the Roma, and, after the latter had been deported to the killing sites, – into registration of their property. The local police usually provided additional support for the arrest or collection and conveyance of the Roma to the killing sites, while the murder was carried out by the German units alone. However, in regard to numerous cases, there are reasons to say that the local municipalities and the police carried out searches, arrests and executions of the Roma on their own initiative, without having received such orders from their German superiors. They did that disregarding the social profile and the way of live of the Roma targeted: in many cases both itinerant and settled Roma were subjected to the “special treatment.” Of about 40 cases where Roma were executed with the involvement of the local administrations and/or the police in the Ukrainian territory, about half of them seem to be the ones where no German orders from above were issued for that – or, at least, no traces of German command can be found in the sources. The paper aims to give an overview of the level the local collaborators at different levels of the administrative and security apparatus had been involved into the German anti-Roma politics, to analyze their reasons and to sort out their motivations in doing so.

Položaj Roma u Rumunjskoj tijekom Drugog svjetskog rata

Ovaj rad prikazuje položaj Roma u Rumunjskoj od 1940. do 1944., u vrijeme Vlade maršala Iona Antonescu. Prati kako specifičnosti različitih kategorija unutar ove manjine koja je, prema procjeni vlasti, brojila 208.700 ljudi, tako i dinamiku „cigan-ske politike“ rumunjske Vlade.

Romi su, poput drugih manjina, razmatrani u sklopu politike etničkog čišćenja koju je promovirao Antonescu. Međutim, uzeti su u obzir samo nomadski Romi i neke kategorije sjedilačkih Roma, ukupno 41.000 ljudi zabilježenih u posebnom popisu koje je izradilo Ministarstvo unutrašnjih poslova u svibnju 1942. Nakon što su s popisa skinuti sjedilački Romi i vojni elementi te njihove obitelji, ostalo je 25.000 Roma (12.000 nomada i malo više od 13.000 sjedilačkih) koji su proglašeni „nepoželjnim“ te su u ljeto i jesen 1942. deportirani u Pridnjestrovlje, sovjetski teritorij između rijeka Dnjestar i Bug, tada pod rumunjskom vojnom okupacijom. Glad, hladnoća, epidemije i općenito strašni životni uvjeti rezultirali su smrću velikog broja deportiranih (oko 11.000) dok su se drugi vratili u Rumunjsku, većina njih u proljeće 1944. Deportacija Roma u Pridnjestrovlje dio je Holokausta u Rumunjskoj te ga je kao takvog 2000. priznala rumunjska država.

Ostali rumunjski Romi nisu podvrgnuti nikakvoj posebnoj politici ili progonima te su imali ista prava i obveze kao i drugi građani – borili su se na fronti itd., ali neki Romi su, kao i drugi ljudi, bili ograničeni u obavljanju svojih poslova – primjerice putujući trgovci.

The situation of Roma in Romania during the Second World War

This paper presents the situation of the Roma in Romania between 1940 and 1944, during the government led by Marshal Ion Antonescu. It follows both the specifics of the different categories within this minority which, according to the authorities' assessment, numbered 208,700 people, and the dynamics of the Gypsy policy of the Romanian government.

The Roma, like other minorities, were taken into consideration for the policy of ethnic cleansing promoted by Antonescu, but not all Roma, but only the nomads and some categories of sedentary Roma, a total of 41,000 people who were registered on a special census made by the Ministry of the Interior in May 1942. After the

Romi u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj: zaboravljene žrtve genocida

sedentary Roma the military elements with their families were removed from the lists, there were 25,000 Roma (12,000 nomads and some more than 13,000 sedentary) who were considered “undesirable” and who in the summer and autumn of 1942 were deported to Transnistria, the Soviet territory between the Dnjestr and Bug rivers, which was then under Romanian military occupation. Hunger, cold, epidemics, generally the terrible living conditions in the deportation places resulted in the deaths of a large number of deported (about 11,000), the others returning to Romania, most in the spring of 1944. The deportation of Roma to Transnistria is a chapter of the Holocaust in Romania and it was recognized as such by the Romanian state in the years 2000.

The other Romanian Roma were not subject to any special policy or persecution, they enjoyed the same rights and obligations as the rest of the citizens, they fought on the front, etc., but some Roma, like other people, had restrictions in practicing their occupations, such as, for example, the mobile traders.

Romsko stanovništvo naselilo se na hrvatska područja u drugoj polovini XIV. st. i danas čini jednu od najstarijih manjinskih skupina u Republici Hrvatskoj. Njihova povijest suživota sa neromskim stanovništvom na hrvatskim područjima bila je većinom obilježena anticiganističkom politikom koja je bila obilježena politikom represivne asimilacije. Vrhunac takve politike bio je za vrijeme Drugog svjetskog rata, kada su ustaške vlasti preuzele vlast i osnovala Nezavisnu Državu Hrvatsku. Ustaški anticiganistički model progona Roma provodio se u nekoliko faza s konačnim ciljem njihovog genocidnog uništenja. Prva faza sastojala se od donošenja zakonske podloge progona, koja se sastojala od donošenja rasnih zakona, kojim su Romi bili isključeni od zaštite vlasti. Kako bi se mogla oblikovati i usmjeriti progon prema Romima, bilo je ključno utvrditi njihovu demografsku strukturu na određenim područjima. Tako se u ljeto 1941. provelo popisivanje Roma, nakon čega je slijedila odluka od svibnja 1942. o njihovoj sveobuhvatnoj deportaciji u koncentracijski logor u Jasenovcu. Ovime je ustaška genocidna politika bila ostvarena o čemu najbolje govori da je nakon završetka Drugog svjetskog rata tek nekoliko stotina Roma preživjelo rat. U izlaganju će se koristiti dosad neobjavljeni i/ili manje poznati dokumenti iz hrvatskih arhiva, muzeja i knjižnica, a analiza će obuhvatiti i relevantnu periodiku i literaturu.

Roma in the Independent State of Croatia: forgotten victims of genocide

The Romani population settled in the Croatian lands in the second half of the 14th century and currently comprises one of the oldest minority groups in the Republic of Croatia. Their history of coexistence with the non-Romani population in these lands was mostly marked by antiziganist policy characterised by a policy of repressive assimilation. The climax of this policy took place during World War II, when the Ustasha authorities took power and established the Independent State of Croatia. The Ustasha antiziganist model of Romani persecution was conducted in several phases with the final goal of their genocidal destruction. The first phase consisted of enacting the legal basis for the persecutions, which included the introduction of racial laws, leaving the Roma without protection from the authorities. So as to form and direct the persecution of Roma, it was necessary to establish their demographic structure on certain areas. Therefore, a census of Roma was conducted in summer 1942, followed by a decision to deport them all to the Jasenovac concentration camp starting in May 1942. This resulted in the realisation of the genocidal

Ustasha policy, which is best attested to by the fact that only several hundred Roma survived the war. The presentation will make use of as yet unpublished and/or less known documents from Croatian archives, museums, and libraries, and the analysis will also encompass the relevant periodicals and literature.

Željko Karaula

Stradanje romskog stanovništva u bjelovarskom kraju za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske (1941.-1945.)

Prema popisima stanovništva Hrvatske iz 1921. i 1931. godine broj romskog stanovništva u bjelovarskom kraju nije bio značajan. Tako je na području Bjelovarsko-križevačke županije (popis 1921.) živjelo 982 popisana Roma, dok je u samom gradu živjelo samo 3 Roma. Deset godina poslije (popis 1931.) u kotaru bjelovarskom zabilježeno je 577 Roma, a u gradu Bjelovaru njih 36. Međutim, broj romskog stanovništva u ovom kraju bio očito nešto veći, što se zbog njihovog nomadskog načina života nije moglo zabilježiti. Sve do 1939. godine Romi u ovom kraju žive kao marginalizirana manjinska skupina u lošem gospodarskom i političkom položaju. Pogoršanje života romske zajednice u bjelovarskom kraju počinje donekle osnivanjem Banovine hrvatske kada se u javnosti počinju pojavljivati pozivi za njihovim nasilnim protjerivanjem ili prisiljavanjem na rad. No, zakonski ništa od toga nije provedeno. Tek se osnivanjem Nezavisne Države Hrvatske (NDH) na romsko stanovništvo bjelovarskog kraja srušila prava kataklizma nasilja i smrti. Rasističko zakonodavstvo NDH dovelo je do zakonskog temelja progona i zatiranja Roma u bjelovarskom kraju. Na osnovu istraživanja u Hrvatskom državnom arhivu Bjelovar i Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu te proučavanjem bjelovarskog tiska za vrijeme NDH ovaj rad pružit će osnovne konture stradanja romskog stanovništva bjelovarskog kraja te njihovu konačnu sudbinu.

Romani Suffering in the Bjelovar Region during the Independent State of Croatia (1941–1945)

According to censuses of the population of Croatia in 1921 and 1931, the number of Romani living in the Bjelovar region was insignificant. Thus, the area of the Bjelovar-Križevci County (1921 census) recorded 982 Roma, with only 3 living in Bjelovar itself. Ten years later (1931 census), the Bjelovar District had 577 Roma, and the city itself 36. However, the real number of Roma in this region was evidently somewhat greater because it couldn't have been accurately recorded due to their nomadic lifestyle. Until 1939, the Roma in this region lived as a marginalised minority group in a bad economic and political position. The worsening of life in the Romani community in the Bjelovar region began with the establishment of the Banovina (Banate) of Croatia, when calls for the violent expulsion of Roma or forcing them to work appeared in public. However, none of this was legally implemented. Only with the establishment of the Independent State of Croatia (ISC) was the Romani

population of the Bjelovar region subjected to a cataclysm of violence and death. The racist legislation of the ISC led to the prosecution and eradication of the Roma in the Bjelovar region on a legal basis. Based on research in the Croatian State Archives in Bjelovar and Zagreb and examination of the Bjelovar press during the ISC, this paper shall present the basic contours of Romani suffering in the Bjelovar region and their eventual fate.

Dosadašnji rezultati prikupljenih podataka o romskim žrtvama u „Pomeničnom popisu žrtava koncentracijskog logora Jasenovac“

Od ustaša nazivan sabirnim i radnim logorom, koncentracijski logor Jasenovac s logorskim jedinicama u Bročicama, Krapju, Jasenovcu, Uštici, Dubičkim krečanama i Staroj Gradiški, brojnim logorskim ekonomijama u prisilno iseljenim srpskim selima (Mlaka, Orahova, Jablanac, Bistrica, Draksenić, Feričanci, Gređani,...), te nebrojenim stratištima (Donja Gradina, Uskočke šume, šuma Partija, Međustrugovi, Limani, ...) na prostoru od 210 km² s obje strane rijeke Save i Une, od kolovoza 1941. do 22. travnja 1945. bio je logor smrti u kojem su ubijani muškarci, žene i djeca samo i isključivo zbog svoje nacionalne, rasne, vjerske ili ideološke pripadnosti. U proteklih šezdeset i više godina nemali broj pojedinaca, istraživača ili institucija pokušao je na različite načine utvrditi ili procijeniti broj žrtava ustaškog koncentracijskog logora Jasenovac. Uglavnom se radilo o proizvoljnim procjenama koje su u konačnici rezultirale neobjašnjivim međusobnim brojčanim razlikama (brojevi/procjene variraju između nekoliko tisuća, preko sedamsto tisuća do 1,4 miliona osoba ubijenih u logorskom sistemu Jasenovca). Poimenično utvrđivanje broja žrtava, odnosno njihovo popisivanje imenom i prezimenom predstavlja način na koji se može smanjiti moguća manipuliranja brojem stradalih, a svakoj pojedinoj žrtvi u potpunosti se vraća identitet, dostojanstvo i puno poštovanje. Žrtve time prestaju biti brojevi, dijelovi jedne bezlične mase. U tom cilju Spomen – područje Jasenovac započelo je krajem 2005. rad na Poimeničnom popisu žrtava jasenovačkih logora. Iako je većina poimeničnih popisa dosada nastajala gotovo isključivo na lokalnim razinama, 1946. odnosno 1952. sačinjeni su *Imenični popis Zemaljskih komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača*, odnosno popis SUBNOR-a, koji su nastojali donijeti cjelovite podatke o žrtama i stradalnicima po republikama FNRJ. Najobimniji popis žrtava Drugog svjetskog rata na području SFRJ sastavio *Savezni zavod za statistiku Jugoslavije* 1964. To je Poimenični popis žrtava Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji koji sadrži 597.323 imena žrtava bez obzira na mjesto stradanja i izvršitelja zločina, u kojemu je nešto više od 59.000 žrtava popisano s naznakom mjesta stradanja iz sistema jasenovačkog logora. Taj popis uz korištenje ostalih dostupnih izvora predstavljao je osnovu temeljem koje je Spomen-područje Jasenovac, prvi puta od svog osnivanja 1968, počelo rad na *Poimeničnom popisu žrtava koncentracijskog logora Jasenovac*. Iz tog su popisa izdvojena imena svih osoba kojima su kao mjesto stradanja navedeni logori i stratišta iz sistema koncentracijskog logora Jasenovac. Tako izdvojena imena uspoređena su s podacima iz nekoliko stotina drugih izvora (knjiga, dokumenata, fotografija, izjava rodbine i prijatelja jasenovačkih žrtava, terenskih istraživanja i fotografija spomenika i spomen obilježja žrtvama fašističkog terora). Popis za svaku žrtvu ponaosob sadrži rubrike s

biografskim podacima (prezime, ime, ime oca, godina rođenja, općina i mjesto rođenja, etnička pripadnost), podatke o stradanju (način smrti, izvršitelj zločina, godina smrti, mjesto stradanja, logor i naziv stratišta na kojem je žrtva ubijena) i rubriku u kojoj su navedeni svi izvori (kratica naziva izvora, broj stranice, broj evidencije u izvoru) u kojima se svaka pojedina žrtva ponaosob spominje, te razlike pojedinih podataka u izvorima za svaku žrtvu. Ovim načinom rada Spomen-područje Jasenovac je zaključno s 26. ožujkom 2018. prikupilo podatke za 83.815 osoba umorenih od ustaša u sistemu koncentracijskog logora Jasenovac. Prema do sada prikupljenim podacima u koncentracijskom logoru Jasenovac umoreno je na različite načine 16.164 Roma. Ovaj rad nastojat će temeljem analize statističkih podataka izlučenih iz *Poimeničnog popisa žrtava koncentracijskog logora Jasenovac* dati osvrt na dobnu, spolnu i etničku strukturu romskih žrtava. Temeljem prikupljenih podataka nastojat će ukazati i na strukturu žrtava s obzirom na područja iz kojih su deportirani u logor, te s obzirom na godine i mjesto smrti, kao i na manjkavosti popisa i probleme s kojima smo se susretali u radu s različitim izvorima.

The Results of Data Gathered on the Romani Victims from the “List of Individual Victims of the Jasenovac Concentration Camp” to Date

Called a concentration and work camp by the Ustashas, the Jasenovac concentration camp, with its camp units in Bročice, Krapje, Jasenovac, Uštica, Dubičke krečane, and Stara Gradiška, numerous camp economies in forcibly evacuated Serbian villages (Mlaka, Orahova, Jablanac, Bistrica, Draksenić, Feričanci, Gređani...) and countless execution sites (Donja Gradina, Uskočke šume, Partija Forest, Međustrugovi, Limani...) on an area of 210 km² along both banks of the Sava and Una Rivers, was an extermination camp in which men, women, and children were killed exclusively due to their national, racial, religious, or ideological affiliation from August 1941 till 22 April 1945. Over the course of the last sixty or more years, a considerable number of researchers and institutions have, using various methods, attempted to establish or estimate the number of victims of the Ustasha concentration camp Jasenovac. Most of these were arbitrary estimates that have eventually resulted in inexplicable numerical differences between them (the numbers/estimates range from several thousand through 700,000 to 1.4 million persons killed in the Jasenovac camp system). Establishing a list of victims by name and surname presents a way in which the possibility of manipulations involving the number of victims can be reduced and in which every individual victim is given back his or her identity, dignity, and full respect. The victims thus cease to be numbers, components of a faceless mass. This is why the Jasenovac Memorial Site began compiling a *List of Individual Victims of the Jasenovac Concentration Camp* in late 2005. Even though most of the lists that included names have thus far been compiled almost exclu-

sively on a local level, in 1946 and 1952, *Lists of the Land Commissions for Establishing the Crimes of the Occupiers and their Accomplices*, i.e. the lists of the SUBNOR (Yugoslav WWII veteran's association), were made. These lists attempted to collect full data on the victims according to the constituent republics of Yugoslavia on whose territory they perished. The most comprehensive list of WWII victims on the territory of former Yugoslavia was compiled by the Yugoslav Federal Institute for Statistics in 1964. This list contains the names of 597,323 victims regardless of their place of death or the perpetrator of the crime, and includes just over 59,000 victims mentioned to have died in the Jasenovac camp system. Together with the use of other available sources, this list was the basis upon which the Jasenovac Memorial Site, for the first time since its founding in 1968, began working on making a *List of Individual Victims of the Jasenovac Concentration Camp*. All the names mentioned on this list as belonging to the people killed at the camps and execution sites of the Jasenovac concentration camp system have been compared to data from several hundred other sources (books, documents, photographs, statements of relatives and friends of Jasenovac victims, field research, and photographs of memorials to victims of fascist terror). The list contains biographical data (surname, name, name of father, year of birth, municipality and place of birth, ethnic affiliation) for every victim as well as data on their deaths (execution method, perpetrator of the crime, year of death, place of death, camp and name of execution site where the victim was killed) plus a section listing all the sources (abbreviated name of source, page number, record number of source) where each individual victim is mentioned by name, and any discrepancies between this data. By applying this working method, by 26 March 2018, the Jasenovac Memorial Site has collected data for 83,815 people killed by the Ustashas in the Jasenovac concentration camp system. According to the data collected thus far, 16,164 Roma were killed in various ways in the Jasenovac concentration camp. On the basis of analysis of statistical data from the *List of Individual Victims of the Jasenovac Concentration Camp*, this paper shall attempt to provide an overview of the structure of the Romani victims according to age, gender, and ethnicity. In addition, based upon the gathered data, an attempt shall be made to present the structure of the victims according to the areas from which they were deported to the camp and according to the year and place of their death as well as the shortcomings of the list and the problems we faced when working with various sources.

SUDIONICI / PARTICIPANTS

Anna Abakunova

(University of Sheffield, Sheffield, Ujedinjeno Kraljevstvo)
habakunova1@sheffield.ac.uk

Viorel Achim

(Institutul de Istorie Nicolae Iorga, Academia română, Bucharest, Rumunia)
viorelachim@hotmail.com

Gerhard Baumgartner

(Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes, Wien, Austria)
gerhard.baumgartner@doew.at

Slawomir Kapralski

(Pedagogical University Krakow, Krakow, Poland)
Kapralski@up.krakow.pl

Željko Karaula

(Vanjski suradnik Zavoda HAZU u Bjelovaru, Bjelovar, Republika Hrvatska /
Associate of HAZU Institute in Bjelovar, Bjelovar, Croatia)
historik2000@gmail.com

Đorđe Mihovilović

(JU Spomen-područje Jasenovac, Jasenovac, Republika Hrvatska /
Jasenovac Memorial Site, Jasenovac, Croatia)
dmihovilovic@jusp-jasenovac.hr

Dragoljub Acković

(Beograd, Republika Srbija / Belgrade, Serbia)
ackovicd@yahoo.com

Paola Trevisan

(Free University of Bolzano, Bolzano, Italy)
paola.trevisan15@gmail.com

Mikhail Tyaglyy

(Ukrainian Center for Holocaust Studies, Kiev, Ukraine)
mikhail.tyaglyy@gmail.com

Danijel Vojak

(Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb, Republika Hrvatska /
Institute of Social Sciences “Ivo Pilar”, Zagreb, Croatia)
danijel.vojak@pilar.hr